ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

# PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

# FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

# ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2026 / № 2,1

Termiz – 2026

**Muassis:**
**Termiz davlat universiteti**

**PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION**

**FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM**

**ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ**

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro'yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko'chirma va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 15.06.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog'ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43-uy

**Tahririyat manzili:**
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko'chasi, 43.
Telefon: +998990 377 77 23,
+99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz
Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

**BOSH MUHARRIR:**
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**TAHRIR HAY'ATI:**

Bekpo'lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)
O'ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Zabita Mahammad qizi Teymurlu, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (Ozarbayjon)
Tarana Imomverdi qizi Xojieva, filologiya fanlari doktori, professor (Ozarbayjon),
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Normat Y o'ldoshev, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O'zbekiston)
Asqar Eshmo'minov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To'raliyev

**Учредитель:**
**Термезский государственный университет**

**PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION**

**FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM**
**ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ**

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 15.06.2026
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать. Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

**Адрес редакции:**
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998990 377 77 23, +99895 986 07 77

E-mail: philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт: https://journaltersu.uz

**ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:**
Абдукадир ТАШКУЛОВ,
доктор экономических наук, профессор

**РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:**

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (. PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Забита Магомед кызы Теймурлу, доктор философии по филологии, доцент (Азербайджан)
Тарана Имамверди гызы Хаджиева, доктор наук, профессор (Азербайджан)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

**Institutor:**
**Termez State University**

**PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION**

**FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM**

**ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ**

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 15.06.2026
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43, Termez city.
Phone: +998990 377 77 23, +99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

**EDITOR IN-CHIEF:**
Abdukodir TASHKULOV,
doctor of economic sciences, professor

**EDITORIAL BOARD:**

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Zabita Magomed kyzy Teymurlu, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Azerbaijan)
Tarana Imamverdi gizi Khadzhieva, Doctor of Sciences, Professor (Azerbaijan)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

# МУНДАРИЖА

## TILSHUNOSLIK


**ULUQOV NOSIRJON MUHAMMADALIYEVICH,**
**SOLIXO'JAYEVA HAVASXON ZOKIRJANOVNA**
O'zbek va turk bayramlarining leksik-semantik tasnifi hamda etnolingvistik, lingvokulturologik tahlili ..... 7

**МАХМАРАИМОВА ШОХИСТА ТУХТАШЕВНА**
Биз нега сўкинамиз? (ёки ҳақоратнинг нейролингвистик табиати) ..... 10

**ALIMOVA ZARIFAXON VAXOBOVNA**
Alisher Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostonidagi fors-tojikcha gidronimlarning
semantik va funksional xususiyatlari ..... 16

**ASADOV TO'LQIN HAMROYEVICH,**
**MARDONOVA SARVINOZ ORIPOVNA**
O'zbek tilshunosligida ravishga nisbat beriluvchi oraliq ma'no ifodali affikslar tadqiqi xususida ..... 20

**FAYZIYEVA XADICHA CHORIYEVNA**
Surxondaryo o'zbek shevalarida bolalar o'yinlarining nomlari ..... 24

**BOTIROVA MAXLIYO**
O'zbek tilida reklama matnlarining morfologik xususiyati ..... 28

**VAFOYEVA MUXAYYO YULDOSHEVNA**
O'zbek lingvomadaniyatida «Intizorlik» frazeosemantik guruhi ..... 33

**RAXIMOVA UMIDA DJUMAYEVNA**
Kasb ohangi nutqda qanday jaranglaydi? ..... 37

**SARBAROVA DILNOZA NOSIRJON QIZI,**
**BABAYEVA SURAYYO ERGASHOVNA,**
**JUMAYEVA ANORXOL CHAMAN QIZI**
O'zbek tilshunosligida zamon kategoriyasining nazariy asoslari ..... 39

**TESHABOYEVA GULNOZA**
O'zbek tilida "Qora" rangini ifodalovchi sifatlarda mazmuniy sinkretizm ..... 42

**SAMIYEVA SURAYYO ORIPOVNA**
Evfememik vositalarning funksional uslubiy xususiyatlari ..... 47

**PO'LATXONOVA HILOLAXON SHUHRATXON QIZI**
Neurolinguistic and linguocognitive features of speech manipulation in cyberspace ..... 50

**SOBIROVA FERUZA**
Saylov targ'ibot diskursida pragmatik belgilar ..... 54

**QURBONOVA MUHARRAM JURABEKOVNA**
Xurshid Davron she'riyatida murojaat gaplarning qo'llanilishi ..... 58

**ABDUG'ANIYEVA ZEBUNISO**
Ilmiy diskursning institutsional-kommunikativ tabiati ..... 61

**BADALOVA MUAZZAM**
Kibermuloqotda nutq aktlari va etik me'yorlar: ingliz va o'zbek tillari qiyosiy tahlili ..... 65

**ERGASHOVA YASMINA,**
**XOLNAZAROV UMID ERKINOVICH**
Neologizmlar klassifikatsiyasi ..... 67

# МУНДАРИЖА


**O‘ROZBOQOVA MAHLIYO IMOMNAZAR QIZI**
Xalq og‘zaki ijodi namunalarida takrorlarning qo‘llanilishi ..... 71

**MURODQULOVA IRODA SHAROFIDDINOVNA**
Dostonlarda ornitonimlarning majoziy ma’no ifodasi ..... 74

**NURMATOVA SABRINA JAXONGIR QIZI**
«Devonu lug‘otit turk» va «Qutadg‘u bilig» asarlarida qora rangning qo‘llanilishi ..... 78

**OCHILOVA MUXLISA ABDURAXMON QIZI**
Badiiy diskursda kinoya nutqiy aktining pragmatik xususiyatlari ..... 81

**РАХМАТУЛЛАЕВА БАРНО ЗАФАР КИЗИ**
Экзотическая лексика как маркер культурной идентичности персонажей
(на материале романа Г. Яхиной «Зулейха открывает глаза») ..... 85

**RUSTAMOVA NIGORA RUSTAM QIZI**
O‘zbek tilida duolar va olqishlarning lingvomadaniy talqini ..... 89

**ABDINAZAROVA GULISTON MUZAFFAR QIZI,**
**KHUJANOVA OZODA TOJIYEVNA**
Conceptualization of love in uzbek and russian literary discourse:
a comparative cognitive-semantic and axiological analysis ..... 93

**O‘RMONOVA DURDONAXON TAVAKKALJON QIZI**
Ingliz va o‘zbek tillarida “Tinchlik” konseptining o‘xshash va farqli jihatlari ..... 97


## ADABIYOTSHUNOSLIK


**MUHIDDINOVA BADIA MUSLIHIDDINOVNA,**
**AXMEDOVA BAXTIGUL XAITMUROT QIZI**
Qardosh xalqlar dostonlarida farzandsizlik motivi ..... 101

**RAXIMOVA NODIRA**
Pastish, parodiya, travestiya, nazira va tatabbu’da intertekstual birliklarning
ifodalanish mexanizmlari va tipologik farqlari ..... 104

**MAMIROVA MAMLAKATXON ILHOMJON QIZI**
Nasriy asarda ramziylik ..... 111

**КУЗИМУРОДОВА ЛОБАР МУРОТОВНА**
Образ маленького человека в повести л.улицкой «Сонечка» ..... 115


## XOTIRA


Yuraklarda yashayotgan inson
**Marhum tilshunos olim Ro‘ziqul Normurodovning**
**65-yillik porloq xotirasiga bag‘ishlanadi** ..... 119

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2026; 4
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

# NASRIY ASARDA RAMZIYLIK
## (Olim Toshboyevning "Kiprik soyasi" va "Karbalo" hikoyalari misolida)

**Mamirova Mamlakatxon Ilhomjon qizi,**
*Termiz davlat universiteti*
*o'zbek filologiyasi fakulteti talabasi*

*Ilmiy rahbar:* **Yuldashev Normat Temirovich**

XX asrning so'nggi choragida o'zbek nasrida badiiy tafakkurning yangilanish jarayoni kuzatilib, an'anaviy realizm tamoyillari modernistik yondashuvlar bilan uyg'unlashdi. Bu davr adabiyotida voqelikni bevosita tasvirlashdan ko'ra, uni ramziy-metaforik talqin etish, ichki ruhiy kechinmalar va jamiyat hayotini to'la ravishda tasvirlashga intilish kuchaydi. Xususan, Murod Muhammad Do'st, Xurshid Do'stmuhammad, Erkin A'zam, Nodir Normat, Nazar Eshonqul kabi yozuvchilar ijodida ramziylik va metaforik tafakkur yetakchi badiiy tamoyilga aylandi. Adabiyot maydoniga kirib kelgan yangi avlod ijodkorlarining dastlabki nasriy asarlarida ham jamiyatdagi ijtimoiy-axloqiy muammolarni ramziy obrazlar orqali umumlashtirish tendensiyasi kuzatiladi. Natijada, mazkur davr nasri o'zining estetik yangiligi, ifoda vositalarining rang-barangligi bilan adabiy jarayonda muhim bosqich sifatida namoyon bo'ladi. Ijodkorni qo'liga qalam olib, yozishga majbur qiladigan "dard" – ijtimoiy muammolar orqali yetilib boriladi. "Jamiyatning ko'zi ochiq a'zolarini iztirobga solgan bu ijtimoiy dard chinakamiga ijodkorning shaxsiy dardiga aylanadi, chinakamiga shaxsiylanish uchun ijtimoiy dard qalb qozonida obdon qaynashi kerakki, olovining taftidan ijodkorning yuragi bag'ri jizg'anak bo'lishi tayin. Faqat buning uchun ulkan haroratli qalb, beqiyos ijodiy matonat, bir so'z bilan aytganda, chinakam SAN'ATKORLIK iste'dodi taqozo etiladi"[1]. Ana shunday iste'dodli san'atkorlardan biri bo'lgan yozuvchi Olim Toshboyevning asarlarida ham jamiyat uchun ahamiyatli bo'lgan masalalar yoritiladi. Ma'lumki, jurnalistlik faoliyati bilan bir qatorda yozuvchi dastlab kichik mazmundagi hikoyalari, keyinchalik "Ultontoz", "Kishan", "Botindagi bo'ron" va "Abadiy zamondosh" kabi asarlari bilan xalqimiz e'tiboriga tushdi. Xususan, uning "Karbalo" va "Kiprik soyasi" kabi dastlabki hikoyalarida ramziylik asosida inson hayotining turli manzaralari aks ettiriladi. Ulardagi ramziy obrazlar ijodkor badiiy g'oyasini yoritishga xizmat qiladi.

Yozuvchining ilk hikoyasi "Kiprik soyasi", "Sharq yulduzi" jurnalining 1992- yilgi 7-sonida e'lon qilinadi. Ushbu nasriy asar yozuvchining ilk matbuotdagi ko'rinishi bo'lgan. Hikoyadagi ramziy birliklar talaygina. Shuningdek, unda insonga xos hamdardlik, aybdorlik kabi hislar juda ta'sirli ifodalanadi. Hikoya janrida "Yaxlit voqeani tasvirlash asnosida hikoyanavis yo shu voqeaning, yo uning vositasida xarakterning mohiyatini ochib beradi"[2]. Ushbu hikoyada uyidan ketma-ket janoza chiqqan bosh qahramon Sattorning voqealar ta'siridagi holati va jamiyatning bu judoliklarni to'xtatish uchun topgan mantiqsiz qilmishi aks etadi. Sattor tavqi la'natdek oilasiga yopishib, bir bir kishini olib ketayotgan o'limni to'xtatish uchun qabrdagi otasining jasadini bo'laklab yoqishga majbur bo'ladi. Hikoyadagi ramzlardan birinchisi – O'lim. O'lim kishilar ongida buyuk qo'rquv, ayriliq, abadiy yolg'izlikni anglatadi. O'lim xuddi yakun, yo'lning oxiri kabi ko'rinsa-da, Islomda o'lim bu jarayon: foniy dunyodan boqiy dunyoga o'tishdir. Aynan shu nuqtada qo'rquv sababi ochiqlanadi. O'limdan qo'rqqan odam foniy dunyodagi qilmishlarining jazosidan, o'limdan so'ng o'z gunohlari bilan yuzlashishdan qo'rqqan odamdir. Unda o'lim kimgadir qiynoq va musibatli, kimgadir sharafli keladi. Asarda uchta o'lim tasviri mavjud: otaning, onaning, ukaning. "*Sattor otasining qirqi kunlari onasini ham xudoga topshirdi. Azroil omonatni marhumning zavjai ojizalaridan ham qaytarib oldi. Dunyo zulmatga do'ndi. U shunday xilqat libosiga o'randiki, bunda oy ham porlamas, quyosh ham nur sochmas edi. Yulduzlar sitilib ketgan munchoqlar kabi yerda dumalab yotibdi... Toshlar bilan hamsoya*"[3].

Bu parchada o'limning boshqa manzarasi ko'rinadi, o'lgan kishining emas, yaqini o'lgan kishining holati

[1] Quronov D. Adabiyotshunoslik nazariyasi asoslari. – Toshkent: Akademnashr, – 2018. – B. 46-47.
[2] Quronov D. va boshq. Adabiyotshunoslik lug'ati. – Toshkent: Akademnashr, 2013. – B. 402.
[3] Toshboyev O. Kiprik soyasi. "Sharq yulduzi" jurnali. 1992-yil. 7-son. 25-26-betlar.

mohirona yoziladi. Onasiz qolgan kishiga endi kecha-kunduzning farqi yo'q, osmonga boqib yulduzni ham ko'rmaydi, boshiga osmon qulagandek tuyuladi. Odamning o'ziga o'zining rahmi keladi. Onasidan keyin ukasi ham og'irlashib qoladi va odamlar ikki oy ichida bu xonadondan uchinchi marta tobut ko'taradilar. Bu ham Sattorga qattiq zarba bo'ladi. Xalqimizning *"Ota-ona o'limi meros, yondan otadi; jigar o'limi tosh, jigaringni shilib o'tadi"* maqoli hikoya qahramon ruhiy kechinmalaridagi iztirobni chuqur tasvirlaydi. *"Kajraftor falakning dilo'rtar kunlarida uning qalbi bilmaydi. Ukasining so'nggi nafasdagi gaplarini esga oldi.*

*– Aka, men otamning oldiga ketyapman. Har kech chaqirib qoladi. Elas-elas onamni ham ko'rgandek bo'ldim. Aka, shu ekan... meni otam chaqiryapti.*

*Sattor bu so'zlarni unuta olmadi... "Aka-ukaning joni bir-u, moli bo'lak" deganlari rost ekan"*[1].

O'limning ta'siri o'lgan kishidan ko'ra uning ortida qolgan odamga kattaroq va kuchliroq bo'lishining bundan aniq isboti bo'lmas kerak. Hikoyada yana bir ramz – qabriston. Qabristonda hamma teng, u ham xuddi olim kabi qo'rquv uyg'otadi. Hikoya syujeti qabriston manzarasi bilan boshlanadi. *"Qabristonda ikki jon, tun qarorida tentiraydi. Birining qo'lida fonus. Izma-iz, qorama-qora, go'rlarni aylanib borishmoqda"*[2].

Hikoyadagi boshqa ramzlardan biri – qabriston. Qabriston ham xuddi olim kabi qo'rquv uyg'otadi Va ayrim muhiyatlari o'lim bilan uyg'unlashadi. Qabristonda ham hamma teng. Hikoya syujeti qabriston manzarasi bilan boshlanadi. "Qabristonda ikki jon, tun qarorida tentiraydi. Birining qolida fonus. Izma-iz, qorama-qora, go'rlarni aylanib borishmoqda".

"Indamaslar olami" qabristonda ikki tiriklik tunda nima qidiryapti degan savol o'quvchida tug'iladi. Ukaning o'limidan so'ng, *"G'am bu o'tovga yana qushxona soldi. Uning sira ketgisi yo'q, Azroil kabi tag'in jon so'rar edi. Dard bu safar bir gulg'unchani, yaxshi-yomon neligin anglab yetmagan bir qorako'zni nishonga oldi. Taqdirning har maqomidan yuragi bezillab qolgan Sattor, dunyoga kelganidan nolidi. Hayitdan qo'lini yuvib qo'ltig'iga urdi. O'rinda yotib qolgan jondan aziz singlisi Oyxon bosinqiraydi.*

*– Ketaman... Otajon. Quvmang... Aka!..*

*Xonadonda yana o'lim sharpasi keza boshladi. Hol sorab kelib ketuvchilar, har hil maslahatu davo usullarini aytuvchilar bo'ldi. Chorasi ota qabrini ochib uning murdasini chavaqlab yoqish ekan. O'shanda bu o'lim zanjiri uzilar ekan.* Bu o'rinda yozuvchining hikoya avvalida "Foniy dunyo bandalari nimani unutishadi?! Hamma narsani. Hatto tangrini ham", degani esga tushadi. Ular o'lim haq, qadar Allohdan ekaniga ishonib, o'ziga tavakkal qilmadilar. Hatto biron odamdan xasta singilni shifokorga olib borish fikri chiqmadi. Aynan shu nuqtada jamiyatning johilligi, ilmsizlik ortidagi kulfatlari o'rtaga chiqadi. Ming afsuski, bunday bid'atlar hozirgi zamonaviy hayotimizda ham uchraydi. Yillab o'qigan shifokorlarga emas, mahalladagi kinnachilarga hanuz ishoniladi. Bu ko'r-ko'rona ergashish qachongacha davom etadi? Yozuvchi qahramonlari hayoti misolida o'quvchi oldiga shu savolni qo'yadi.

Ramzlar asosidagi "Karbalo" hikoyasi "O'zbekiston adabiyot va san'ati" gazetasining 1994-yil 22-aprel 13-sonida e'lon qilingan. Hikoyaga O'zbekiston xalq yozuvchisi Shukur Xolmirzayev "oq yo'l" tilab so'zboshi yozgan. Unda adabiyot olamiga kirib kelayogan yosh nosirning mahorati e'tirof etilgan. *"...Olimni bilaman: o'zim o'qigan dorilfununni tugatayotir... Olimjon, biz yurolmagan so'qmoqlardan biridasan. Shu so'qmog'ing ilohi, yo'l bo'lsin va sen adashmay bizni hayot vodiysiga chorlaguchilardan bo'l"*[3].

"Karbalo" hikoyasi mo'jaz bo'lishiga qaramay, unda zulmga qarshi buyuk isyon mavjud. Avvalo, tarixga nazar solsak. Karbalo fojiasi yoki Karbalo janggi – Islom tarixida eng mashhur va fojiali hodisalardan biri bo'lib, hijriy 61-yil 10-muharramda (milodiy 680-yil 10-oktabr) Iroqdagi Karbalo dashtida sodir bo'lgan. Bu voqea Payg'ambar Muhammad s.a.v.ning nabirasi Imom Husayn ibn Ali va uning oila a'zolarini hamda sodiq hamrohlarinining shahid bo'lishi bilan bog'liq. Payg'ambar s.a.v. vafoti, birinchi to'rt xalifa davridan so'ng, Muoviya ibn Abu Sufyon hokiyatni qo'lga olgan. U vafot etgach, o'g'li Yazid I otasi vasiyatiga ko'ra, xalifa bolgan. Yazidning boshqaruv uslubi va shaxsiy hayoti Hijoz va Iroqda qarshilikka uchragan, tanqid qilingan. Imom Husayn (Ali ibn Abu Tolib va Fotima az-Zahroning o'g'li, Payg'ambar s.a.v.ning nabirasi) adolat, islomiy qadriyatlar tarafdori va xalifalikning haqiqiy vorisi sifatida tanilgan. Kufa aholisining ko'pchiligi Husaynga maktublar yozib, uni xalifa deb e'lon qilishga va o'zlarini himoya qilishga chaqirgan. Husayn bu chaqiriqqa javoban oilasi va hamrohlari bilan Madinadan Makka orqali Kufaga yo'l olgan. Husayn yo'lida paytida vakili Musulmon ibn Aqlning Kufada qatl etilganining xabarini olganida ham yo'lini davom ettiradi. U 72 nafar jangchisi va oila a'zolari bilan Karbalo dashtida yetib kelganida, Yazidning 4000dan ziyod askarlari va qo'mondoni Umar ibn Sa'd tomonidan qurshab olinadi. Hafta davomida suvdan mahrum qiladilar, ayollar va bolalar

[1] Toshboyev O. Kiprik soyasi. "Sharq yulduzi" jurnali. 1992-yil. 7-son. 25-26-betlar.
[2] Toshboyev O. Kiprik soyasi. "Sharq yulduzi" jurnali. 1992-yil. 7-son. 26-bet.
[3] Toshboyev O. Kiprik soyasi. "Sharq yulduzi" jurnali. 1992-yil. 7-son. 25-26-betlar.

og'ir ahvolda qoladilar. 10-muharram kuni tongda Husayn o'z hamrohlariga xohlasalar ketishlari mumkinligini aytadi, ammo ular sodiq qolgan. Jang davomida Husayn va tarafdoralari birma-bir shahid bo'lgan"[1]. Yozuvchi hikoyani "Karbalo" deb nomlash bilan tarixiy fojiani to'g'ridan-to'g'ri hikoya qilmaydi, balki uning ramziy mohiyatini zamonaviy kontekstga ko'chiradi. Tarixiy voqea va hikoya syujeti ramziy jihatdan parallellik qiladi. Hikoya sahroyi bosqinchilarning tinch yurtga bosqini manzarasi bilan boshlanadi. *"Ko'kalamzor hadsiz dasht bag'rida chumolilardek o'rmalab kelayotgan ushbu jamoat, katta oshuv-dovonga yetib to'xtadi:*

*- Bir biringizdan yiroq ketmang! - Buyurdi novcha qirraburun bir erkak, biz bunda yetdik.*

*Tarki dunyo qalandarlar yanglig' yo'l tortgan bu o'ttiz-o'ttiz besh ozurda jon sardor amri bilan oyoq oldi. Ustlarida oq matodan to'qima libos kiygan sahroyilar, bir qarashda xuddi kafan kiygan murdalarga o'xshab ketardi"*[2].

Bosqinchilarni murdaga o'xshatish bilan yozuvchi ularni jon olish-u jon berishga rozi bolib turgan ruhsiz va irodasiz manqurtlarga mengzaydi, chunki tiyiqsiz hirslari qaynaydigan sardorlariga ilohday itoat etadilar.

*"Sardor amr etti:*

*– Mana shu, dovon, – dedi qo'lini oldiga cho'zayin, – Biz bundan oshmog'imiz kerak!*

*Hamma o'rnidan turdi. "Dovon" so'zini ilg'agan badaviylar, bir-biriga xushvaqt tikilib, yer tepindilar:*

*– Yazdon! Parvardigor! Amr et! Biz tayyormiz!*

*Sardor jamoaga razm solib mamnun iljaydi. Dedi:*

*– Men sizlarga ishonaman. Bu zaminning hatto shu maysasiga ham shafqat yo'q. Olg'a"*[3].

Yazdon forscha ism bo'lib, "Iloh, yaratuvchi" degan ma'nolarni beradi. Yazdon hikoyada zulm manbasi ramzi sifatida tasvirlangan. U o'zini iloh deb bilishi xudbinligi, hech zarar ko'rmay turib yo'q qilishga urunishi undagi zulmni ifodalaydi. Ismi yaratuvchi manosini bersa-da, uning ichidagi buzgunchilikka, hukmronlikka bo'lgan ishtiyoq zolimga aylantirdi. Zolim va hudbin kishilar ortidan qancha yostiqlarni qurishi esa tarixiy isbotlar bilan hammaga ayon: Fir'avn, Gitler, Yazid.

Yazdon va uning qullari vodiy ahlini ogohlantirishsiz, o'qqa tutib qiradi. Masjidlarini yoqib, masjid ahlini ibodat qilayotganida o'ldiradilar. Va o'zlari ega chiqqan bu yurtni Tiriklik vodiysi deb e'lon etadilar. Qonlar irmoqdek oqqan, begunolar jasadi to'lgan "Tiriklik" vodiysidan ruhsifat biri qolida ko'za bilan vayronalar orasidan chiqib keldi. U qavmdan tirik qolgan yagona vakil edi. Uning ko'zagarligini bilgan Yazdon, uni omon qoldirish evaziga o'zining haykalini yasashini talab qiladi. Shunda ko'zagar shunday aqlli hiyla qiladiki, bir o'zi butun bosqinchilarni mahv etadi: *" – Ulug' Yazdon zuratingni yasamog'im kerak shundaymi?!*

*– Shunday! – tug'yon urdi olomon.*

*– Roziman!*

*Ko'zlari kulib, Ulug' Yazdonga nigohini qaratdi. Dedi: – Tuproqni men suv bilan emas qon bilan qorilgan. Rozimisiz?!*

*Qo'llari qaltirab, tizzalari bukila-bukila ko'zani maysa ustiga qo'ydi. Oluvchini qopqoq qilib:*

*– Ey, Ulug Yazdon qullari – deya hayqirdi.*

*– Qonga tashna shu ko'zani to'ldir!.. – Bunga faqat, – dedi ko'zani boshi barobar ko'tarib. – Ayol qoni qalqsin.*

*...Yazdon so'zsiz tikilgan. Bunda zalolat tariqiga qo'yilgan johil kimsalar, o'z ahli ayolini qurbonlik etar,.. har bir erkak o'z ayolining ustiga bo'yra yopib go'yo vidolashgan bo'ldi"*[4].

Bu manzara zulmning bor bo'yi edi. "Karbalo" ramziy ma'noda insoniyatning abadiy muammolarini zulm va haqsizlikni ifodalaydi. Jonsiz haykal uchun jon olish, mantiqsiz ko'r-ko'rona itoat qilish – bular orasida eng achinarlisi ayollarni o'ldirishdir. Buning zamirida ming yillardan buyon davom etib kelayotgan ayollarni kamsitish, xo'rlash, ularga bo'lgan turli taajavuz va zo'ravonlik yotadi. Tarix ayollarga qilingan bunday shafqatsiz munosabatlarga ko'p bora guvoh bo'lgan. Hikoyada xuddi Yazdon qullari qanday kiprik qoqmay ayollarni o'ldirgan bo'lsalar, tarixda ham ana shunday jinoyatlar sodir etiladi. Hikoya yakunida yozuvchi shu qadar mahorat bilan bunday zulmga nafrat va hayot davom etishi uchun ayollar naqadar yaratuvchi kuch sohibiligini anglatdi. *"Haykalchaga avval o'zining sajda qilishini buyurgan Yazdonga Ko'zagar, - Adashding, Yazdon, - dedi zo'r bir g'urur bilan. - Sen allaqachon o'lib bo'lgansan! Ko'zagar ortga tislandi, o'giridi. Bir bir qadam tashlab haykalchadan uzoqlashdi. Nur ko'rindimi yo yashin chatnadimi?! Nima bo'lgandayam, Masjid ichi bir daqiqaga yorug' bo'ldi. Arosatdagi bandilardan badaviylar sarosimada qoldi. Ko'zagar yo'q edi. Uning*

[1] https://uz.wikipedia.org/wiki/Karbalo jangi

[2] Toshboyev O. Karbalo. O'zbekiston adabiyot va san'ati gazetasi, 1994, 22-aprel, № 13. 4-sahifa.

[3] Toshboyev O. Karbalo. O'zbekiston adabiyot va san'ati gazetasi, 1994, 22-aprel, № 13. 4-sahifa

[4] Toshboyev O. Karbalo. O'zbekiston adabiyot va san'ati gazetasi, 1994, 22-aprel, № 13. 4-sahifa.

*qanday g'oyib bo'lganini hech kim bilmadi. Bilganlari shuki, bu qavm endi yo'q bo'ldi*"[1]. Demak, ayol bo'lmasa, hayot bo'lmaydi. Yazdonning xudbinligi evaziga butun qavm yo'q bo'ldi. Zero, zulm har qachon o'zini-o'zi yo'q qiladi. Ko'zagar – yaratuvchi. U hikoyadagi haqiqat ramzidir. Ko'zagar Yazdon va uning qullarini ularni mahv etib, chorasiz qoldirib, g'oyib bo'ladi, haqiqat ham shunday bir bor, bir yo'q bo'lsa-da, oxirida o'z so'zini aytadi va natija abadiy qoladi.

Xulosa qilib aytganda, Olim Toshboyevning har ikki hikoyasida ramziylik asosiy badiiy vosita bo'lib, ijtimoiy muammolarni umumlashtirib, badiiy g'oya va mazmunni to'la qonli ifodalashiga xizmat qilgan.

**Rezyume.** Mazkur maqolada Olim Toshboyevning "Kiprik soyasi" va "Karbalo" hikoyalarini ramziy jihatdan tahlil qilindi. Tahlilga hikoyalarga singdirilgan g'oyalarga e'tibor qaratildi. Hikoyalarda keltirilgan o'lim, qabriston, Yazdon, ko'zagar rasmlari va jamiyat muammolarning kelib chiqish sabablarini tahlil qilishga harakat qilindi.

**Resume.** In this article, Olim Toshboyev's stories "Kiprik soyasi" (The Shadow of the Eyelash) and "Karbalo" are analyzed from a symbolic perspective. The analysis focuses on the ideas embedded in the stories. An attempt was made to analyze the causes of the emergence of societal problems through the images of death, cemetery, Yazdon (God), and the mirror presented in the stories.

**Резюме.** В данной статье проведён символический анализ рассказов Олима Тошбоева «Киприк сояси» («Тень ресниц») и «Карбало». Анализ сосредоточен на идеях, заложенных в рассказах. Была предпринята попытка проанализировать причины возникновения социальных проблем через образы смерти, кладбища, Яздона (Бога) и зеркала, представленные в рассказах.

[1] Toshboyev O. Karbalo. O'zbekiston adabiyot va san'ati gazetasi, 1994, 22-aprel, № 13. 4-sahifa.